

Retorinė rusų kalbos intarpų vertė lietuvių politikų įrašuose „Facebook“

Eglė Gabrėnaitė

Vilniaus universitetas
egle.gabrenaite@knf.vu.lt
<https://orcid.org/0000-0002-4904-0148>

Skirmantė Biržietienė

Vilniaus universitetas
skirmante.birzietiene@knf.vu.lt
<https://orcid.org/0000-0002-3661-2100>

Santrauka. Straipsnyje pristatomas politikų komunikacijos socialiniame tinkle „Facebook“ tyrimas. Tyrimo objektas – rusų kalbos pasitelkimo motyvacija ir galima įtaka diskurso paveikimui. Paveikumas susijęs su adresato įtikinimu – persvazija, pagrindine retorikos sąvoka, adresanto komunikaciniu tikslu, todėl, atliekant tyrimą, pasitelktas retorinės diskurso analizės metodas. Tyrimo dėmesio centre – rusų kalbos intarpai lietuvių politikų įrašuose, paskelbtuose socialiniame tinkle „Facebook“. Tyrimo tikslas – aptarti retorinę rusų kalbos intarpų vertę. Intarpais vadinami į pagrindinę kalbą įsiterpę kitos kalbos elementai, šiuo atveju – rusų kalbos žodžiai (ir autentiška, ir adaptuota forma), žodžių dalys, teksto fragmentai. Ištyrus per 100 rusų kalbos intarpų gimtakaibių lietuvių politikų įrašuose, išryškėjo dvi tendencijos: 1) rusų kalbos intarpai politikų įrašuose vartojami sąmoningai kaip stilistinės raiškos priemonės, padedančios imituoti natūralią, neformalią kalbėseną, taip pat kuriančios kontekstualų diskursą; 2) rusų kalba vartojama kaip politinių nuostatų, vertybinės pozicijos raiškos priemonė.

Pagrindiniai žodžiai: politinė retorika; rusų kalbos intarpai; persvazija; *Facebook*.

Rhetorical Value of Russian Inserts in the Posts by Lithuanian Politicians on “Facebook”

Abstract. The article presents the study of political communication on social network “Facebook”. The object of the study is the motivation of using Russian inserts and potential influence on the effectiveness of the discourse. Effectiveness is related to the persuasion, the goal of the addressee in the communication process and the main concept of rhetoric, therefore, a rhetorical discourse analysis was used for the research. The focus of the presented research is on Russian language inserts in the posts by Lithuanian politicians published on the social network “Facebook”. The purpose of the research is to discuss the rhetorical value of Russian inserts. Inserts are elements of another language inserted into the main language, in this case Russian words (both authentic and adapted form), parts of words, text fragments. After examining over 100 Russian language inserts in the records of native Lithuanian politicians, two trends have emerged: 1) Russian language inserts in politicians’ records are deliberately used as means of stylistic expression, helping to imitate natural, informal speech, as well as creating contextual discourse; 2) Russian language is used as a way to express political attitudes and value positions.

Keywords: political rhetoric; Russian inserts; persuasion; Facebook.

Received: 2022-08-24. Accepted: 2023-02-14

Copyright © 2023 Eglė Gabrėnaitė, Skirmantė Biržietienė. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution Licence](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Įvadinės pastabos

Politinė retorika apima daugelį politinio diskurso sričių: viešąsias kalbas, diskusijas ir debatus, priešrinkiminę komunikaciją – reklamą, agitaciją, programas. Iš esmės bet koks politiko savęs pozicionavimo veiksmas, tiek verbalinis, tiek vizualus, gali būti vertinamas kaip politinės retorikos aktas. Todėl retorinė komunikacija dar vadinama tiksliniu, iš anksto apgalvotu ir sumodeliuotu įtikinimu, turinčiu inspiruoti tikslinės auditorijos nuomonės ir elgesio pokyčius (plg. Lilleker, 2006).

Socialinių medijų amžiuje retorinė iškalba sudaro prielaidas visuomenei atrasti arba atsirinkti tinkamus politinius lyderius, ypač – kilus visuotinei sumaiščiai ar pavojui (plg. Villadsen, 2020). Viešajame diskurse vis didesnę pagreitį įgauna procesai, kuriuos galėtume pavadinti formaliosios politinės retorikos personalizavimu. Vengdami tarpininko funkciją atliekančių žurnalistų, politikai renkasi tiesioginę komunikaciją su visuomene arba tam tikrais tiksliniais jos segmentais socialinių tinklų platformose. Socialinių tinklų svetainės suvokiamos kaip neformalaus bendravimo erdvė, todėl čia įrašus skelbiantys politikai linkę „prisitaikyti“ pasirinkdami kasdieniam bendravimui priskiriamas kalbinės raiškos priemonės, kurių paprastai vengia bendraudami oficialiai. Kitaip tariant, iš oficialaus oratorinio stiliaus politikai pereina prie neformalesnio ir asmeniškesnio pokalbio stiliaus (plg. Kjeldsen et al., 2019). Tiesioginių politikų ir rinkėjų bei oponentų dialogą neretai palydi aštri verbalinė ir vizualinė retorika, politiniai varžovai nevengia prieš konkurentus nukreiptų asmeninių išpuolių, atviros konfrontacijos, lydimos stilistiškai žymėtų emotyvų ir ekspresyvų (plg. Kjeldsen et al., 2021, p. 368–369).

Straipsnyje pristatomo tyrimo objektas – rusų kalbos intarpų vartojimo motyvacija ir galima įtaka politinio diskurso paveikimui. Tyrimo tikslas – aptarti retorinę rusų kalbos intarpų vertę lietuvių politikų įrašuose socialiniame tinkle „Facebook“. Siekta nustatyti, kokie rusų kalbos elementai yra vartojami politikų įrašuose, kokia šių intarpų vartojimo retorinė funkcija. Pristatomas tyrimas orientuotas ne į statistinių reiškinio charakteristikų fiksavimą ar detalią išskirtinių atvejų analizę. Visų pirma, norėta identifikuoti bendruosius reiškinio dėsningumus: užfiksuoti socialiniame tinkle skleidžiamame politiniame diskurse dominuojančias rusų kalbos intarpų vartojimo tendencijas, taip pat išskirti ir aprašyti būdinguosius atvejus. Surinkta medžiaga tirta pasitelkus aprašomąjį analitinį bei retorinės diskurso analizės metodus. Retorinė diskurso analizė nukreipta į diskurso persvajijos mechanizmų dekodavimą ir jų poveikio aiškinimą. Persvajija – tai adresato įtikinimas, esminė retorikos teorijos kategorija, pagrindinė paveikaus diskurso kūrėjo intencija.

Empirinė tyrimo medžiaga – socialiniame tinkle „Facebook“ paskelbti lietuvių politikų įrašai. Tiriamosios medžiagos duomenynas kauptas vadovaujantis šiomis nuostatomis: a) rinkti įrašai, kuriuose esama rusų kalbos intarpų; b) įrašų autoriai – gimtakalbiai lietuviai (į duomenyną neįtraukti dvikalbių Lietuvos politikų, t. y. tų, kuriems lietuvių kalba nėra gimtoji, įrašai); c) įrašų autoriai – aktyvia politine veikla užsiimančios ir intensyviai socialinėje komunikacijoje dalyvaujantys asmenys: Lietuvos Respublikos Seimo ir Vy-

riausybės nariai, Lietuvai atstovaujantys Europos Parlamento nariai¹. Surinktas tiriamosios medžiagos duomenynas apima 2018–2021 m. laikotarpį, rasta per 100 politikų įrašų, kuriuose yra rusų kalbos intarpų.

Mokslinėje, ypač – sociolingvistikos srityje, literatūroje gausu terminų daugiakalbių kalbinių išteklių maišymosi reiškiniui nusakyti: mišri kalba, hibridiška kalba, mišrus stilius, kodų kaita, mišrus kodas, mišrus diskursas, polilingvizmas, metrolingvizmas ir kt. (plg. Androutsopoulos, 2015). Kadangi straipsnyje kitos kalbos elementai analizuojami retoriniu aspektu, pasirinkta vartoti neutraliausią terminą – intarpas. Intarpais čia vadinami į pagrindinę kalbą įsiterpę kitos kalbos elementai: rusų kalbos žodžiai (vartojami ir autentiška, ir adaptuota forma, taip pat žargonybės), žodžių dalys, teksto fragmentai.

Prieš aptariant rusų kalbos intarpų retorines funkcijas ir persvazinę vertę, dera susipažinti su ankstesniais šiai temai skirtais tyrimais ir jų rezultatais. Taip pat svarbu išskleisti retorinės diskurso analizės kaip tyrimo metodo sampratą bei būdingąsias charakteristikas.

1. Tyrimų apžvalga

Iš gausaus mišrios kalbos, kodų kaitos tyrimų repertuaro pristatomo tyrimo kontekste aktualūs ir minėtini tie Lietuvos ir užsienio mokslininkų darbai, kurie reprezentuoja reiškinio elektroniniame ir / arba politiniame diskurse tyrimus; aptaria retorinę mišrios kalbos funkciją; fiksuoja ir analizuoja konkrečiai rusų kalbos intarpus.

Mišrios kalbos atvejai elektroniniame diskurse – populiarus sociolingvistinių tyrimų objektas. Jannis Androutsopoulos (2015) pasiūlė terminą *įtinklinta daugiakalbystė* (angl. *networked multilingualism*), nusakantį, kaip tam tikros daugiakalbystės praktikos veikia internete ir konkrečiai socialinių tinklų aplinkoje. Tyrėjai analizavo mišrios kalbos atvejus interneto forumuose (Kytölä, 2012); tautinių mažumų kuriamas tapatybes internetiniame diskurse (Androutsopoulos, 2013); kodų kaitą įrašuose socialiniuose tinkluose (Hinrichs, 2016); elektroniniuose laiškuose ir asmeniniuose tinklaraščiuose (Hinrichs, 2012; Hinrichs & White-Sustaíta, 2011) ir kt. Lietuviai tyrėjai taip pat yra atkreipę dėmesį į kitų kalbų vartojimo lietuviškajame elektroniniame diskurse atvejus. Mišrios kalbos vartojimo socialiniame tinkle „Facebook“ tendencijos analizuotos Eglės Jakelienės (2018) straipsnyje „Code-switching on Facebook in Denmark and Lithuania“, Loretos Vaicekauskienės ir Ingos Vyšniauskienės (2019) publikacijoje „Russian and English as socially meaningful resources for mixed speech styles of Lithuanians“, Violetos Miliun (2020) tyrime „Kodų kaita skirtingų lyčių asmenų feisbuko paskyroje. Šalčininkų rajono atvejis“. Minėtose publikacijose reiškinys tirtas iš sociolingvistinės perspektyvos, atskleidžiama, kaip kitų kalbų tarpai pasitelkiami asmens tapatybei kurti.

Mišrios kalbos politiniame diskurse atvejai analizuojami kaip kodų kaita – dviejų ar daugiau kalbų kaitaliojimas tame pačiame sakinyje ar didesnės apimties tekste, atliekantis tam tikrą komunikacinę situaciją, intenciją, adresantą ir jo santykį su adresatu apimančią

¹ Šaltinių sąrašė nurodyti tik tie politikai, kurių įrašai cituojami straipsnyje. Į tiriamosios medžiagos duomenyną įtraukti įrašai buvo publikuoti iki kritinio 2022 02 24 taško, kuris galimai esmingai koregavo rusų kalbos statusą viešojoje erdvėje.

funkciją. Ši kodų kaita gali būti ir tikslinis, ir nesąmoningas veiksmas, tačiau jis visada susijęs su diskurso kūrėjo vaidmeniu, kurį šis reprezentuoja komunikacijos metu. Daugiausia dėmesio (pirmiausia – medių ir komunikacijos ekspertų) sulaukė kodų kaitos aplinkybės ir motyvacija aukščiausių Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) politikų kalbose (Opeibi, 2007): minėtina vokiškai prie Brandenburgo vartų prabilęs Billas Clintonas, George'o W. Busho nuoseklus ispanų kalbos integravimas į politinę retoriką, Baracko Obamos dėmesys afroamerikiečių anglų kalbai.

Iš daugelio tyrimų išsiskiria sociolingvistinė turkų politikų rinkiminių kampanijų analizė (Uzum & Uzum 2010), kurioje orientuotasi ne į kitų kalbų intarpų vartojimo motyvaciją, bet formaliąsias jų charakteristikas: skoliniai tirti pagal dažnį, kalbos dalį, kirčiavimą, fonologines variacijas, vietą sakinyje, vartojimo kontekstą. Vis dėlto kodų kaita politiniame diskurse dažniausiai aptariama iš politinės komunikacijos perspektyvos. Pavyzdžiui, Tunde Olusola Opeibi (2007), ištyręs Nigerijos politikų reklamas, nustatė, kad kodų kaita pasitelkta kaip politinės kampanijos strategija, siekiant sukurti solidarumo įspūdį, išreikšti emocijas, perteikti prasmes, laužyti etnines kliūtis. Panašias išvadas randame publikacijoje apie suahilių ir anglų kalbos kodų kaitą politikų kalbose rinkimų kampanijos Tanzanijoje metu (Bwenge, 2009). Be tikslinių komunikacinių strategijų, kodų kaita šiame tyrime siejama su politikų etnine kilme, priklausymu tam tikrai grupei arba kultūrai, išsilavinimu. Yova Kementchedjheva (2016), išanalizavusi Bulgarijos ministro pirmininko kalbas, teigia, kad kitų kalbų intarpų vartojimas vertintinas ir kaip „paprasto vaikino“ įvaizdžio kūrimo strategija: kuo mažiau oficiali aplinka, tuo daugiau neformalios kalbos elementų politiko kalboje.

Į retorinę mišrios kalbos funkciją dėmesys atkreiptas gana seniai, nors tikslinių šio pobūdžio tyrimų mažoka. Johnas Gibbonsas (1987, p. 79), sociolingvistiniu aspektu analizavęs kodų kaitos atvejus dvikalbėje Honkongo bendruomenėje, į tyrimų lauką įvedė terminą *retorinė kodų kaita* (angl. *rhetorical code-switching*). Vėlesnių tyrėjų darbuose retorinės kodų kaitos koncepcija plėtojama dviem kryptimis: a) priskiriant kitų kalbų intarpams atitinkamą retorinę funkciją ir b) fiksuojant bei analizuojant tam tikrus stilistinės raiškos elementus. Pirmojo pobūdžio tyrimuose retorinė kitų kalbų intarpų funkcija aptariama jų vartojimo motyvacijos kontekste. Dažniausiai išskiriami šie retoriniai efektai: kitų kalbų intarpais pabrėžiama mintis, kuriamas dramatismas, „amortizuojamas“ galimas neigiamas informacijos poveikis, aktyvuojamas humoristinis kontekstas (Lee, 2003). Kituose tyrimuose retorinė kodų kaita siejama su figūratyvios kalbos – tropų ir retorinių figūrų, suponuojamų kitos kalbos intarpais, analize. Pavyzdžiui, Larsas Hinrichsas (2018), atlikęs mišrios kalbos asmeniniuose tinklaraščiuose tyrimą, pagal metaforizacijos laipsnį išskiria trijų tipų retorinę kodų kaitą ir prieina prie išvados, kad toks reikšmės perkėlimo būdas sietinas su kalbos vaizdingumu, žaismingumu, autorių savireprezentacijos ir savi-raiškos poreikiais. Reikšmingas Stephanie Moody ir Zohreh R. Eslami (2020) tyrimas, kurio centre 2016 m. JAV prezidento rinkimų kampanijos dalyvio senatoriaus Timo Kaine'o, išgarsėjusio sisteminga anglų ir ispanų kalbų kodų kaita, politinės kalbos. Tyrėjos apibendrina, jog kodų kaita pasitelkiama kaip diskursyvi retorinė strategija, kurios tikslas – solidarumo kūrimas, siekiant įgyti rinkėjų paramą: politikas pasitelkdavo ispanų

kalbą skelbdamas rinkiminiuos pažadus, dalindamasis asmenine informacija, pabrėždamas auditorijos, į kurią kreipėsi, svarbą, kitaip tariant, siekdamas įsitvirtinti kaip lotynų amerikiečių bendruomenės narys.

Iki šiol publikuota nedaug tyrimų apie į kitą kalbą įsiterpusių rusų kalbos elementų specifika socialinių tinklų erdvėje. Šie tyrimai yra lyginamojo pobūdžio, pavyzdžiui, lyginamas anglų ir rusų kalbų intarpų vartojimo dažnumas, motyvacija, kuriamos reikšmės. Minėtina Sender Dovchin publikacija „Multilingual Wordplays amongst Facebook Users in Mongolia“ (2016), kurioje aptariami į mongolų kalbą įterpti anglų ir rusų kalbų elementai. Publikacijoje rusų kalbos intarpai interpretuojami kaip sovietinės patirties reliktai. Tyrėja daro išvadą, kad „Facebook“ vartotojai, pasitelkę šiuos intarpus, demonstruoja kūrybiškumą, siekia humoristinio efekto. Svarbios jau minėto L. Vaicekauskienės ir I. Vyšniauskienės (2019) tyrimo apie anglų ir rusų kalbų intarpus „Facebook“ vartotojų kalboje išvados. Tyrėjos nustatė, kad analizuotame diskurse dominuojantys rusų kalbos intarpai yra slengo elementai ir keiksmažodžiai, o retos didesnės apimties frazės dažniausiai yra citatos iš populiarių filmų, sovietmečio anekdotų. Šie intarpai ne tik kuria žaismingą kalbėjimo stilių, bet ir nurodo juos vartojančiųjų socialinę ir politinę poziciją – neigiamą Rusijos imperialistinės ideologijos vertinimą.

Aptartų studijų kontekste pažymėtina, kad iki šiol nėra publikuota tikslinių tyrimų apie kitų kalbų intarpus politikų komunikacijoje socialiniuose tinkluose bei retorinę tokių intarpų paskirtį.

2. Retorinė diskurso analizė kaip tyrimo metodas

Retorika yra „gebėjimas kiekvienu atveju pamatyti turimas įtikinėjimo priemones“ (Aristotle, 1355b). Bendriausia prasme retorika apibrėžiama kaip menas įtikinti, taigi bet koks retorikos apibrėžimas neišvengiamai apima įtikinėjimo dėmenį. Įtikinėjimas yra sąmoningas interaktyvus komunikacinis procesas, kurio metu adresantas siekia paveikti adresato įsitikinimus, nuostatas ir elgesį (plg. Jowett & O’Donnell, 1992, p. 21).

Retorinė diskurso analizė (RDA), sujungianti klasikinės retorikos, diskurso analizės (DA) bei kritinės diskurso analizės (CDA) metodus ir teorijas (plg. Andrus, 2012), yra pagrįsta retorikos kaip teorinio ir metodologinio instrumento tinkamumu dekonstruoti realią komunikacinę praktiką, atskleidžiant diskurso kūrėjo intencijas bei diskurso kuriamas implikacijas per kalbėjimo būdą (plg. Zaļeška, 2012). Retorinis tyrimas glaudžiai susijęs su tradicine DA: vieni tyrėjai DA traktuoja kaip šiuolaikišką klasikinės retorinės analizės tąsą; kiti vertina RDA kaip sudedamąją DA dalį; treči DA, kurią „koncentruojamasi į pragmatišką, funkcinį ir kontekstinį kalbos vartojimą“, sieja su retorika, sutelkiančia dėmesį „į įtikinamą kalbos vartojimą“ (Andrus, 2012, p. 4978). Paveikiųjų diskursų analizė dažniausiai nukreipta į tris aspektus (Wodak, 2015, p. 3): diskurso vidinės struktūros analizę; diskurso poveikumo tyrimą; diskurso kritiką. RDA koncentruojasi **į antrąjį aspektą**, jai svarbus diskurso efektyvumas, sąveika tarp nekalbinio konteksto elementų ir kalbinės raiškos poveikio.

Vis dėlto, nors RDA ir DA objektas ir interesai neretai sutampa, esama reikšmingų skirtumų tarp būdų analizuoti objektą ir apie jį kalbėti. Thomo Huckino (2002, p. 159) tai vadinama „skirtingu detalumo lygmeniu“ arba mikro- ir makroprocesų analize (plg. Eisenhart & Johnstone, 2008): DA orientuota į mikroprocesus – kalbinės detales sakytiniame arba rašytiniame diskurse ir jo fragmentuose; retorika telkiasi į kontekstualius makroprocesus – diskurso kūrėjo autoritetą, intencijas, adresato reakciją, konteksto įtaką ir kitus į persvajiją nukreiptus elementus. Be to, RDA teikia diskurso analitikams įtikinėjimo, autoriteto, asimetrinių galios santykių analizės įrankius. RDA tikslas – geriau suprasti komunikaciją kontekste, kitaip tariant, retorinė analizė tiria „tekstus kontekstuose“ (Tracy, 2002, p. 727). Šiuo požiūriu RDA artima CDA, taip pat užsiimančiai diskurso makroprocesų analize, todėl paveikiųjų diskursų tyrimuose įprasta CDA derinti su RDA (plg. Andrus, 2012). Ši dermė suponuoja kontekstui jautrų kokybinį metodą, atskleidžiantį sistemingais duomenimis pagrįstą indukcinį požiūrį į diskurso ir konteksto sąveiką (plg. Zaļeška, 2012).

RDA požiūriu, diskurso bet kurio lygmens tam tikrų elementų dažnumas ir pasikartojamumas yra retorinės persvajijos prielaida. Kaip teigia Michaelis Stubbsas (2001, p. 149), pasaulis gali būti vaizduojamas įvairiai, tačiau tam tikri kalbėjimo apie įvykius ir žmones būdai yra dažnesni. RDA fiksuoja pasikartojančius raiškos modelius, leidžiančius rekonstruoti „retorinį autoportretą“ – diskurso kūrėjams būdingą kalbėjimo ir mąstymo būdą. RDA atskleidžia, kaip komunikacijos akto dalyviai supranta ir įžodina juos supančią tikrovę.

Tradicinėje DA kalbos vartotojų motyvai nebūtinai yra tiriami, paprastai jie laikomi neutraliais arba reflektiviais, tačiau RDA vadovaujasi prielaida, kad kiekvienas diskurso elementas tapatus potencialiai sąmoningam ketinimui, kuris atspindi santykinės diskurso kūrėjo ir adresato socialines pozicijas. DA dėmesį sutelkia į diskurso elementų kuriamas reikšmes, o RDA – į tų elementų pasirinkimo aplinkybes (motyvaciją, priežastis) ir poveikį. Bet koks pasirinkimas yra traktuojamas kaip retoriškai reikšmingas kitų galimų pasirinkimų rėmuose (plg. Charteris-Black, 2004), kitaip tariant, jis įgyja retorinę vertę. Tyrėjai suinteresuoti nustatyti pasirinkimų sistemingumą: išskirti dominuojančią loginę ir retorinę topiką, būdingus argumentus, kalbinės raiškos dėsninumus. RDA apima šiuos etapus: vadovaujantis dažnumo ir pasikartojamumo kriterijais registruojami būdingi tiriamojo reiškinių atvejai; pastarieji apibendrinami iki atitinkamų kategorijų; išskleidžiamas šių kategorijų turinys, atsižvelgiant į diskursą apibrėžiantį kontekstą.

Kitų kalbų intarpai vertintini ir kaip retorinis įrankis, kurį naudoja politikai, kurdami paveikųjį diskursą. Taigi retorinė tokios kalbos politiniame diskurse analizė yra susijusi su reiškinių retorinės vertės aptarimu (plg. Cislaru, 2012). Retorinė vertė yra potencialus diskurso persvajinis poveikis adresatui, kurį šiuo konkrečiu atveju suponuoja intarpų kaip elokucijos (diskurso kalbinės raiškos) priemonių tikslingas ir sistemingas vartojimas.

3. Rusų kalbos intarpai

Daugiausia „Facebook“ įrašuose rastų rusų kalbos intarpų² – pavieniai žodžiai. Visi jie ortografiškai adaptuoti – rašomi lotyniškais rašmenimis. Be to, dažniausi jie yra gramatinami: (1.1.) pridėdama kaitoma galūnė arba (1.2.) lietuviškas priešdėlis ir baigmuo.

1.1.*	
Nebent jie žino, kad dausų kampas jiems bus skirtas tarp saviškių, be <i>pribaltų</i> ir net su Putino portretu ant dangiškujų debesų? (K. M. 2021 03 16)	ru. <i>прибалт</i> – žarg. Baltijos šalių (Estijos, Latvijos, Lietuvos) gyventojas.
„Nepriklausomybės garantas“ laižo batą taip uoliai, kad net <i>choziaino</i> pasiuntiniui sunku šypsni nulaikyt. (I. Š. 2020 09 03)	ru. <i>хозяин</i> – šeiminkas.
Bet tokia situacija yra tiesiog elementari nepagarba žmogiškam orumui. Kuris net ir karantino sąlygomis turi būti gerbiamas. Arba čia jau nebe Valstybė, o <i>deržava</i> . (I. Š. 2020 03 24)	ru. <i>держава</i> – galia, valdžia, valstybė.
Akivaizdu, kad dabartinis direktorius, jei turi lašą savigarbos, turi atsistatydinti. O jei neturi – turi būti <i>išpašalvonintas</i> . (A. M. 2021 02 05)	ru. <i>пошёл вон</i> – eik šalin, žarg. dink, nešdinkis, traukis.
Ar pakaks „ <i>obščiaiko</i> “ santaupų?? Pasaulis bunda ir sutartinai ruošiasi Naujajam Niurnbergui... (D. K. 2021 04 10)	ru. <i>общак</i> – bendras fondas, žarg. bendra nusikalstamų grupuočių kasa.
Argi tikram valstiečių ministru tai reiškia kokį kliuvinį? Ne, jis leis tai daryti savo <i>ukazu</i> . (I. Š. 2020 05 09)	ru. <i>указ</i> – įsakas, potvarkis, dekretas.

* Čia ir kitur reikšmės teikiamos iš: Lyberis, A. (2019). Lietuvių–rusų kalbų žodynas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras; Lietuvių žargono bazė (2010). *Vilniaus universitetas*: Vilniaus universiteto Filologijos fakultetas; Mokienko, V. M., & Nikitina, T. G. (Eds.) (2007). *Boľshoj slovar russkih pogovorok* [Didysis rusiškų priežodžių žodynas]. Moskva: Olma Media Grupp. Jei žargonybė turi keletą skirtingų reikšmių, pagal kontekstą atrinkta artimiausia arba teikiamos visos sinoniminės.

Didelę dalį rusų kalbos intarpų sudaro (1.2.) žargonui priskirtina leksika, rasta ir (1.3.) rusiškos kilmės keiksmazodžių.

1.2.	
Žodžiu, <i>tūsas</i> vyksta toliau. <...> Vienas iš dalyvių vėl išeina į lauką parodyti man, kad nu dabar jau tikrai duos į snukį, kad <i>stukačimu</i> ir gadinu įmonės baliuką. <...> ...nesinorėtų švenčių proga <i>fanarais</i> pasipuošti. (I. P. 2020 12 24)	<i>tūsas</i> – 1. vakarėlis, pasilinksminimas, pasismaiginimas; pobūvis, šventė. <i>stukačius</i> – 1. skundikas, informatorius, išdavikas. <i>fanaras</i> – mėlynė paakyje.
Atseit, ko čia <i>parinatės</i> – juk ne dėl savęs, o dėl mūsų... (R. Ž. 2021 03 28)	<i>parintis</i> – 1. irzti, dirgti, nervintis, jaudintis, jausti psichologinį spaudimą; 2. sielotis, išgyventi, liūdėti, kankintis, būti apimtam depresinės nuotaikos, pulti į nevilgtį; 3. drovėtis, spyriotis.

² Lentelėse teikiami būdingieji pavyzdžiai, jų vertimas, kai reikia – papildomas reikšmės paaiškinimas.

Niekam nesmagu būti idiotiškų sprendimų pirkti ekspertizę už šimtą eurų savaitei, ieškant, cituojant klausimus, „ <i>atmazo</i> “, vykdytoju. (I. Š. 2019 12 20)	<i>atmazar</i> – 1. išsisukimas, vengimas, kratymasis (darbo, pareigos, ko nemalonaus); atsisakymas ką daryti; 2. pasišalinimas, pasprukimas, pabėgimas.
Vyriausybei be biudžeto pakeitimų, be tos pačios diskusijos, kokioms išlaidoms padidinti krizės situacijoje skiriami papildomi pinigai, nutarti ir tuos pinigus padalinti kaip savo „ <i>zanačkė</i> “... (I. Š. 2020 05 09)	<i>zanačkė</i> – paslėptas daiktas.
Labai gerai bukiams paaiškinta. Gal tik per daug taktiškai. Kai su <i>durniumi</i> kalbi draugiškai, jis kažkodėl manosi esąs tau lygus ir turįs teisę tavo namuose murzinais batais lapnoti ir turėti nuomonę. (A. M. 2020 12 11)	<i>durnius</i> – kvailys, mulkis, nevisprotis, bukaprotis, netikėlis, nevykėlis, žioplys.
Iš kone absoliučiai kiekvieno Viktorijai klausimą užduodančiojo ar kitaip jos paskyrimą komentuojančiojo bandymo įpinti kažkokį šachmatinį terminą ar <i>namioką</i> suprantu, kad sklando reali baimė, kad Lietuva neduoktūdievę tą užmiršus bus. (A. V. 2020 11 13)	<i>namiokas</i> – užuomina, pastaba.
Melagių, klastotojų, žudikų ir nuodytojų <i>sojūzas</i> . (I. Š. 2020 09 04)	<i>Sojūzas</i> – Sovietų Sąjunga.

1.3.

Vieta: Naujoji pilaitė, vaikų žaidimų aikštelė tarp daugiabučių. Veikėjai: keli 7–10 metų vaikai. Tekstas, veikėjų deklamuojamas rėkiant ir kitaip nededant pastangų išlaikyti pokalbius konfidencialius: „*PAŠOL N**UI!*“, „*S*KA!*“, „*ZAJ**AL!*“, „*PASHOL V ZH*PU!*“, ir kitas rusų kalbos lobynas, leidęs Tolstojui taip įtaigiai parašyti „Karą ir taiką“. (A. V. 2021 03 03)

Rusiškos frazės užrašomos ir (2.1.) lotyniškais rašmenimis, ir (2.2.) kirilica. Jeigu frazė užrašyta kirilica, kartais papildomai paaiškinama jos reikšmė arba ji išryškėja iš parinktos iliustracijos.

2.1.

Atvirksčiai. Parodė, kad „ <i>vsio zakonno</i> “. Verbuokit dražiai. (R. J. 2020 05 21)	ru. <i>всё законно</i> – viskas teisėta.
Geriau apmokestint <i>nepanimaju čevo</i> su <i>nepanimaju</i> kokiom pasekmėm, negu apmokestinti tai, ką supranta bent jau tie, kurie tuos mokesčius turėtų mokėti ir surinkti. (I. Š. 2019 12 06)	ru. <i>не понимаю чего</i> – nesuprantu ko. ru. <i>не понимаю</i> – nesuprantu.
Bet įdomu, koks jis atviras ir nuoširdus – vienas kovoja prieš visus <i>kak by</i> leftistus ir <i>kak by</i> istorikus iš <i>kak by</i> Vilniaus universiteto. (A. M. 2021 03 27)	ru. <i>как бы</i> – tarsi; kaip ir; lyg ir.

Jeigu nutilus balalaikoms prie rinkiminių apylinkių, sugros bananai ir sušoks <i>liudi v štatskom</i> semdami iš eilės dviratininkus, esperantininkus ir filatelistus, Europos gali laukti sudėtingų sprendimų rytas. (I. Š. 2020 08 09)	ru. <i>люди в штатском</i> – žmonės civiliais drabužiais (eufemizmas, vartojamas tapatybę slepiantiems jėgos struktūrų pareigūnams apibūdinti).
O šiaip tai va, kur visas Dievas, teisinga šeima, nemokami pusryčiai vaikams, <i>osnovopologajuščij narod</i> ir kiti burtažodžiai. (I. Š. 2020 03 10)	ru. <i>основополагающий народ</i> – pamatinė, pagrindinė tauta (plg. <i>основоположник</i> – (į)kūrėjas, pagrindėjas, pradininkas; <i>основать</i> – (į)steigti, pagrįsti (į)kurti).

2.2.	
Baltarusios moterys ir <i>сволочь без опознавательных знаков</i> . (I. Š. 2020 09 09)	ru. <i>сволочь без опознавательных знаков</i> – niekšas, be atpažinimo ženklų.
Nebesupranta <i>глубинный народ</i> diktatoriaus pamokslų srauto, nebeįkvepia kovai už planą ir primilžius. (I. Š. 2020 08 17)	ru. <i>глубинный народ</i> – giluminė tauta (plg. angl. <i>deep nation</i>).

Dalis rusiškų frazių yra (2.3.) citatos (tikslios ir atkurtos iš atminties). Citatos užrašomos ir kirilica, ir lotyniškais rašmenimis, neretai išskiriamos kabutėmis. Dalis šių intarpų yra (2.4.) idiomatiniai posakiai.

2.3.	
Pasižiūrėjęs siužetą apie Lukašenkos šeimynėlės žavingą pergalę biatlono varžybose, nevalingai prisiminiu sovietinį posmą apie Brežnevą: <i>Пришла весна, / Настало лето, / Теплее стало воробью: / Спасибо партии за это, / И лично Леониду Ильичю!</i> (K. M. 2021 03 16)	ru. <i>Пришла весна, / Настало лето, / Теплее стало воробью: / Спасибо партии за это, / И лично Леониду Ильичю!</i> – Atėjo pavasaris, / Atėjo vasara, / Žvirbliui tapo šilčiau: / Ačiū už tai partijai, / Ir asmeniškai Leonidui Iljičiui!
Dienos, savaitės, o gal ir mėnesio citata: „ <i>мальчик водочки принеси, мы летим домой</i> “ (A. M. 2021 01 17)	ru. <i>мальчик водочки принеси, мы летим домой</i> – berniuk, degtinėlės atnešk, mes namo skrendame.
Pati ta vieta ponui iš <i>deržavos</i> , kurios santykis su tarptautine teise gali būti apibūdinamas kaip „ <i>кому я должен, всем прощаю</i> “ (I. Š. 2020 01 29)	ru. <i>кому я должен, всем прощаю</i> – kam skolingas, visiems atleidžiu.
Kaip sakė vienas veikėjas eiliniam rusiškam veiksmo filme „Kova su šešėliu“ – „ <i>Вагут, так дела не делаются</i> .“ (A. V. 2021 02 19)	ru. <i>Вагут, так дела не делаются</i> – Vagitai, reikalai taip netvarkomi.

2.4.	
Kremlius peri „partijas“. <i>Za pravdu, za delo, za mir vo vsiom mire</i> . (I. Š. 2020 02 07)	ru. <i>за правду, за дело, за мир во всем мире</i> – už tiesą, už reikalą, už taiką visame pasaulyje.
Žmonėms suokiama gyvatiška daina: neikit gatvėn, nes mes čia nuo olandų su Navalnu ginamės. Tai papuolat „ <i>pod razdačiu</i> “, netyčia, soriukas. (I. Š. 2020 08 14)	ru. <i>попасть под раздачу</i> – būti sumuštam, nubaustam, papeiktam.

Kaip originalusis VOVA mėgsta apie save kalbėti, „ <i>kak rab na galerach</i> “ tiesiog. (I. Š. 2020 06 11)	ru. <i>как раб на галерах</i> – kaip vergas galerose (apie sunkų darbą).
Daug kas jį lygina su tipinio narkobarono skoniu, pagal rusišką posakį „ <i>из грязи – в князи</i> “ (iš mužikų – į kuni-gaikščius). (K. M. 2021 01 25)	ru. <i>из грязи – в князи</i> – iš purvo į kuni-gaikščius (apie žmogų, kuris netikėtai praturtėjo ir elgiasi išdidžiai, įžūliai).

4. Retorinė intarpų vertė

Mišrios kalbos įvairaus pobūdžio diskursuose tyrėjai teigia, esą ji susijusi su efektyviu kalbėjimu ir sėkminga komunikacija (Pinkevičienė, 2017, p. 74). Straipsnio autorės daro prielaidą, kad rusų kalbos intarpai politikų įrašuose funkcionuoja ne tik kaip tam tikra retorinė strategija, pasitelkiama „konstruoti sąjungas bei bendrystę“ (Wodak, 2004), bet ir kaip žymėti įrašo autoriaus santykį su kalbos objektu nusakantys diskurso elementai. Skolinius iš rusų kalbos tyrinėjusi Marija Zavjalova (2002, p. 25) pastebi, kad nors socialinė rusų kalbos funkcija lietuviškajame diskurse labai sumenkusi, rusiškos leksikos vartojimą gali lemti dvi priežastys: pirma, vis dar gyva ir net jaunosios kartos atstovus veikianti atmintis apie buvusią rusų kalbos socialinę funkciją; antra, „žymėtas socialinis vaidmuo – kalba gali būti seniai nebevertinama, kone visai pamiršta, tačiau žmonių kalbinėje (pa)sąmonėje gali išlikti toks ryškus jos įvaizdis, kad visi jos žodžiai savaime tampa tam tikru būdu žymėti“.

Taigi, analizuojant rusų kalbos intarpų retorinę vertę, derėtų turėti mintyje, kad rusų kalbos reikšmė Lietuvos kalbinių išteklių sociokultūrinėje ir politinėje istorijoje yra išskirtinė. Rusų kalba, priešingai nei anglų kalba, sieja dabartinę Lietuvos politinę erdvę su praeitimi, žymi sovietizmo, senosios nomenklatūros liekanas, be to, yra asocijuojama su agresyvia ekspansine Kremliaus užsienio politika.

Pasitvirtino prielaida, kad intarpai tirtame diskurse atlieka ekspresinę-emocinę funkciją – išreiškia emociškai įkrautą kalbamo dalyko vertinimą. Šia kalbinės komunikacijos funkcija perteikiama adresanto vertybinė orientacija, nuostatos, požiūris (plg. Jakobson, 2004, p. 10–11). Visais atvejais šis požiūris yra negatyvus – nuo pašaipos ir nepritarimo iki atviros konfrontacijos.

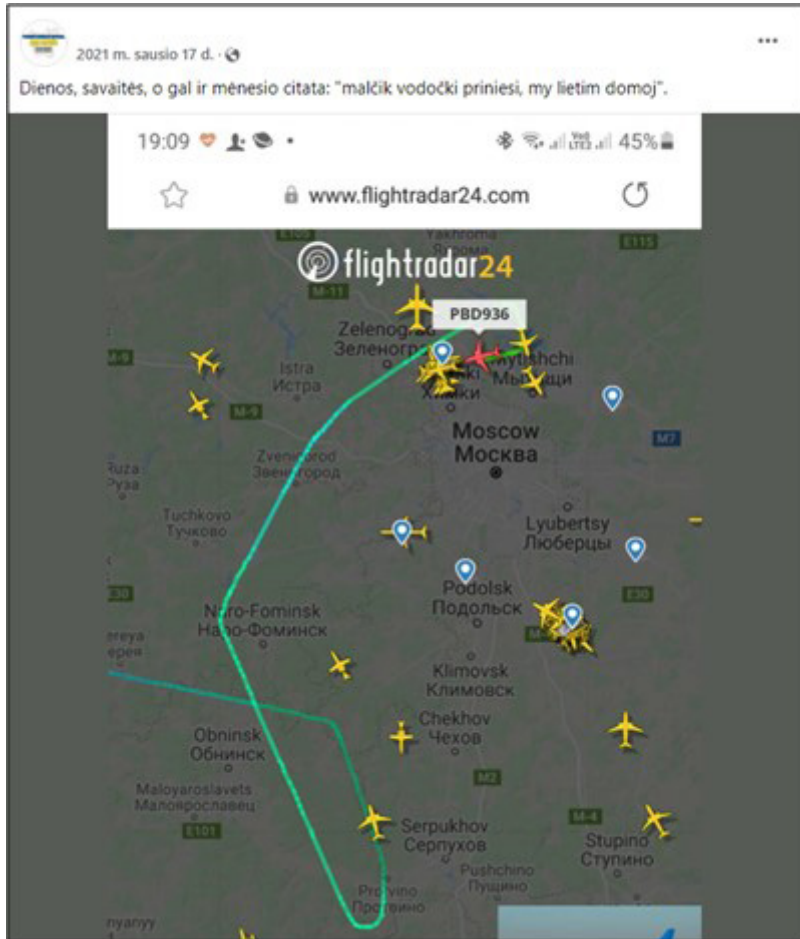
Vyresnės kartos politikams, brendusiems rusinimo, t. y. prievartinės rusų kalbos prioritizavimo sąlygomis, patyrusiems sovietinio periodo politines ir sociokultūrinės realijas bei gebantiems jas iliustratyviai „reanimuoti“ šiandienos kontekstuose, būdingas aktyvesnis rusų kalbos vartojimas, pasitelkiami platesnės apimties, intertekstualūs intarpai. Tačiau pasitvirtina ir ne kartą mišrios kalbos tyrėjų išsakytas pastebėjimas, kad kalbų maišymas vyksta nepriklausomai nuo kalbos mokėjimo lygio. Jaunesnės kartos, Nepriklausomybės laikotarpiu augę politikai, kurių rusų kalbos vartojimo įgūdžiai, tikėtina, yra silpni (dalis politikų oficialiai nurodo nemoką šios kalbos)³, taip pat vartoja tam tikrus jos elementus kaip kalbos stilizacijos priemones – slavų kilmės žargonybes, keiksmažodžius.

³ Politikai kalbų mokėjimą viešai nurodo Vyriausiajai rinkimų komisijai pateiktose anketose (LR VRK).

Daugelis šių kalbos išteklių vartojami organiškai, kaip familiarią ir dialogišką komunikaciją kuriančios (arba imituojančios) priemonės. Tuo pat metu jos atlieka minėtąją ekspresinę-emocinę – adresanto emocinio santykio su pranešimu žymėjimo funkciją. Žargonas ir keiksmažodžiai politikų įrašuose pasitelkiami kurti negatyvias asmenų (bendruomenės) arba reiškinių, nuo kurių atsiribojama ir kurie smerkiami, charakteristikas, pavyzdžiui: „Arba agrofiurerio patarėjai iš Kremliaus *tituškiniais* metodais bando „konfliktą visuomenėje“ konstruoti, *ticharius* su bananais paleidę į apyvarstą“ (I. Š. 2020 09 06) (ru. *mumyuku, muxapu* – civiliais drabužiais vilkintys teisėsaugos institucijų darbuotojai, kurie šnipinėja, tyko, provokuoja smurtą). Be to, nenorminės kalbos, kriminalinio žargono elementais, keiksmažodžiais siekiama emocinio adresatų sužadavimo, tai lingvistinio chuliganizmo išraiška: „antiintelektuali“ politikų kalba sulaukia daugiau dėmesio – reakcijų, komentarų („Pagarba Ingridai ir Monikai Navickienei, kad išgrūdo *von* – kitaip sakant *išpašalvonino*“ (A. M. 2021 01 04); „Petro *zaliotas* (teorija) 1. Esi Petras. 2. Suki *varkes* su koldūnais ir kitais viešaisiais gėriais, už ką galimai ir naujos kadencijos Seimas gaus pakartotinį prašymą naikinti tavo neliečiamybę“ (A.V. 2020 12 02).

Visų rusų kalbos intarpų vartojimas politikų įrašuose yra socialiai motyvuotas. Intarpai žymi sovietinių laikų sociokultūrinės realijas ir kuria negatyvias asociacijas, kurios gerai atpažįstamos posovietinio bloko šalyse (plg. *ukazas, choziainas, obščiakas*). Vadinas, retoriniu požiūriu, intarpai funkcionuoja kaip itin talpūs intertekstai. Ypač tai pasakytina apie didesnės apimties fragmentus – iš atminties atkuriamas citatas, idiomias, frazeologizmus, formuojančius intertekstualias ir net interdiskursyvias konstrukcijas, nestokojančias žaismingumo ir ironijos. Rusų kalbos intarpų kuriamos sociokultūrinės asociacijos tampa esminiais prasminiais diskurso dėmenimis.

Vienas iš ryškesnių tokių intarpų vartojimo pavyzdžių – „Dienos, savaitės, o gal ir mėnesio citata: „*malčik vodočki prinesiš, my lietim domoj*“ (A. M. 2021 01 17). Šiame įrašė pavartotas rusų kalbos intarpas yra citata iš Rusijoje ir posovietinėje erdvėje didelio populiarumo sulaukusio filmo „Brolis 2“ („Брат 2“, 2000, Rusija). Originali filme nuskambėjusi frazė rusų kalba *Мальчик! Водочки нам принеси – мы домой летим!* (liet. *Berniuk! Degtinėlės atnešk – mes namo skrendame!*), ją lėktuve, prašydama stiuardo atnešti degtinės, ištaria viena iš herojų, grįždama į Rusiją po ilgų nuotykių Amerikoje. Ši frazė ilgainiui viešajame diskurse išplito kaip universalus memas, pasitelkiamas kalbant apie įvairius įvykius, kuriuos (tariamai) dera atšvęsti. Cituotas politikos įrašas paskelbtas tą dieną (2021 m. sausio 17 d.), kai Rusijos opozicijos lyderis Aleksejus Navalnas sugrįžo į tėvynę iš Vokietijos (kurioje buvo gydomas po apnuodijimo Rusijoje) ir čia buvo sulaukytas. Pagal skrydžio planą iš Vokietijos skridęs lėktuvas turėjo leisti Maskvos Vnukovo tarptautiniame oro uoste, tačiau jis buvo nukreiptas į Šeremetjevo tarptautinį oro uostą. Politikos įrašas papildytas neįprastą lėktuvo skrydžio trajektoriją iliustruojančia nuotrauka (1 pav.). Šis pavyzdys atskleidžia, kaip maišant skirtingų tipų kalbinius išteklius kuriamos socialinės reikšmės ir retorinė persvajija: pasitelkus lengvai atpažįstamus interdiskursyvius elementus, perteikiamas ironiškas nepasitikėjimo Rusijos politika naratyvas.

1 pav. „Facebook“ įrašo iliustracija: lėktuvo skrydžio trajektorija

Didesnės apimties rusų kalbos intarpai – frazės, sakiniai – įprastai vartojami, kai įrašų tema susijusi su Rusijos ir kitų posovietinio bloko kaimynių, pavyzdžiui, Baltarusijos, realijomis, jų neigiamu, ironišku vertinimu, taip pat su sovietinės propagandos stilizacija, tarkime: „Pasižiūrėjęs siužetą apie Lukašenkos šeimynėlės žavingą pergalę biatlono varžybose, nevalingai prisiminiau sovietinį posmą apie Brežnevą: *Пришла весна, / Настало лето, / Теплее стало воробью: / Спасибо партии за это, / И лично Леониду Ильичю!*“ (K. M. 2021 03 16). Cituojamas ketureilis (pažodinis vertimas: *Atėjo pavasaris, / Atėjo vasara, / Žvirbliui tapo šilčiau: / Ačiū už tai partijai, / Ir asmeniškai Leonidui Iljičiui!*) yra daugybę variacijų turinti⁴ satyrinė politinė epigrama, kurios pagrindas – liaudies kūryba,

⁴ Vienas iš variantų, pritaikytų šiandienos Rusijos realijoms: „Прошла зима, настало лето, спасибо Путину за это“ (liet. *Baigėsi žiema, atėjo vasara, dėkojame Putinui už tai*) (Yavlinsky, 2019).

folkloru ilgai laikytas Maskvos poeto Jurijaus Vlodovo (Юрий Влодов, 1932–2009) satyrinis eilėraštis⁵.

Kaip matyti iš pavyzdžių, didžioji dalis rusų kalbos intarpų signalizuoja juos vartojančiųjų socialinę ir politinę poziciją. Kadangi politikų įrašų turinys paprastai apima socialines ir politines Lietuvos bei užsienio problemas, šiame kontekste tokia pozicija tik dar labiau išryškėja. Kitaip tariant, rusų kalbos intarpų vartojimas yra neatsiejamas nuo politinių aktualijų refleksijos ir funkcionuoja kaip kritinio diskurso kūrimo priemonė. Pliustratyvus pavyzdys yra su sovietine nomenklatūra susijusio posakio *vsio zakonno* (ru. *bcė zakonno* – liet. *viskas teisėta*) vartojimas. Šia anonimine citata (tiesa, jos autorystė dažnai priskiriama LR Prezidentui Algirdui Mykolui Brazauskui) apibūdinamas ciniškas piktnaudžiavimas, korupcinė veikla, apeinant įstatymus („Skverneliui pagrįstai neleido privatizuoti „Tarnauju Lietuvai!““. Užtat jam atsivėrė neabejotina teisė perimti brazauskinį „*Vsio zakonno!*“ (K. M. 2020 02 05); „Kai teisinės institucijos nustatys, kad pažeidimų, už kuriuos grėstų baudžiamoji atsakomybė, nėra, tada ponas galės prisiminti seną gerą „a, tai tada *vsio zakonno*“ ir nunešti gėlių į Antakalnio kapines“ (I. Š. 2018 04 18). Posakis nesyk pasikartoja įvairių politikų įrašuose ir net partijos „Lietuva – visų“ 2020 m. Seimo rinkimų reklamoje (2 pav.). Visais atvejais jis užrašomas lotyniškais rašmenimis. Toks adaptavimas ir dažnumas rodo susiformavusią junginio vartojimo lietuvių kalboje tradiciją, organišką įsiliejimą į vartoseną.

Svarbi retorinė rusų kalbos intarpų funkcija – parodijos, satyros, pašaipaus diskurso kūrimas. Kartu su svetimos kalbos fragmentu perteikiamas ir svetimo pasaulėvaizdžio fragmentas, teikiąs asociacijų su nepriimtinu elgesio modeliu, nemalonia patirtimi, ją aktualizuojantis. Pavyzdžiui, posakis *mir vo vsiom mire* (ru. *мур во всём мире* – liet. *taika visame pasaulyje*) rusų kalboje funkcionuoja kaip idioma, išreiškianti visuotinės draugystės, kuri užkerta kelią karui, idėją ir yra vartojama kalbant apie visos žmonijos priešiško pabaigą. Perkeltas į kontekstą, kuriame aptariama Rusijos agresija kaimyninių šalių atžvilgiu, šis sovietinės propagandos tiražuotas lozungas virsta politine parodija, pašaiptu anekdotu, pajuokiančiu Rusijos realijas („Kremlius peri „partijas“. *Za pravdu, za delo, za mir vo vsiom mire*“ (I. Š. 2020 02 07). Rusų kalbos intarpais kuriama ironiška imperialistinės ideologijos stilizacija ir smerkiama ekspansinė politika („Pati ta vieta ponui iš *deržavos*, kurios santykis su tarptautine teise gali būti apibūdinamas kaip „*komu ja dolžen, vsem proščaju*“ (I. Š. 2020 01 29).

⁵ Šio eilėraščio tikslī sukūrimo data nežinoma, tačiau jis viešojoje erdvėje cirkuliavo nuo XX a. septintojo dešimtmečio ir turėjo lemtingos neigiamos įtakos poeto kūrybiniam likimui (Biografija, n.d.). Satyrinį kontekstą gerai atskleidžia nesutrumpintas eilėraščio tekstas.

Прошла зима, настало лето, –
Спасибо партии за это!
За то, что дым идет в трубе,
Спасибо, партия, тебе!

За то, что день сменил зарю,
Я партию благодарю!
За пятницей у нас суббота –
Ведь это партия забота!

А за субботой выходной.
Спасибо партии родной!
Спасибо партии с народом
За то, что дышим кислородом!

У моей милой грудь бела –
Всё это партия дала.
И хоть я с ней в постели сплю,
Тебя я, партия, люблю!

2 pav. Politinė partijos „Lietuva – visų“ reklama, skirta 2020 m. vykusiems LR Seimo rinkimams

Apibendrinamosios pastabos

Tarptautinėje mokslinėje erdvėje retorinė intarpų vertė politiniame diskurse menkai aptarta, Lietuvoje tokių tyrimų kol kas nesama. Pristatyta analizė yra žvalgomoji, atskleidžianti bendrąsias reiškinių tendencijas, kurias pavyko užčiuopti ištyrus didžiąją dalį aktyvia politinė veikla užsiimančių lietuvių politikų „Facebook“ paskyrų. Norint geriau suprasti svetimų kalbų intarpų vartojimo praktiką – motyvus, funkcijas, poveikio galią, reikėtų atlikti a) didesnės apimties tyrimus, įtraukiant ne tik rašytinį, bet ir sakinį politinį diskursą – viešąsias kalbas, debatus, b) tikslinės auditorijos tyrimus, padėsiančius atskleisti adresatų reakciją į tokį kalbėjimo būdą, c) tikslinga tirti aktyvaus rinkiminio periodo diskursą.

Apibendrinant išanalizuotus pavyzdžius, išskirtinos šios jų atliekamos funkcijos: 1) rusų kalbos intarpai politikų įrašuose vartojami sąmoningai kaip stilistinės raiškos priemonės, padedančios imituoti kasdienę, neformalią kalbėseną, kuriančios įtraukų kontekstualų diskursą; 2) rusų kalba vartojama kaip politinių nuostatų, vertybinės pozicijos raiškos priemonė.

Pirmuoju atveju intarpai funkcionuoja sistemškai, t. y. organiškai įtraukiami į kalbą, adaptuojami ir vartojami kaip kasdienio kalbėjimo elementai. Ši išvada iš dalies sutampa su aptartais S. Moody ir Z. R. Eslami (2020) kodų kaitos politiniame diskurse tyrimų rezultatais: kitų kalbų intarpai vertintini kaip manipulytvyvus betarpiško ir žaismingo bendravimo atmosferą kuriantis retorinis instrumentas. Toks intarpų vartojimas priartina politiką prie auditorijos pirmiausia per bendrą lengvai perprantamą ir paveikią kalbinę raišką. Socialinio tinklo erdvė suvokiama kaip tiesioginio ir (tariamai) familiaraus komunikavimo su adresatu terpė, kurioje siekiama sužadavimo ir interakcijos. Ryškus rusiškos kilmės leksikos sluoksnis – nenorminė leksika, žargonas, vartojamas kaip stilizacijos, šaržo elementas.

Antruoju atveju rusų kalbos intarpai sietini su vertybinės politikų pozicijos demonstravimu. Jie vartojami įrašuose, kuriuose diskusijos objektas siejamas su sovietmečio politine ir sociokultūrine atmintimi arba aktualia užsienio politika. Esama intarpų, kurie suteikia įrašo turiniui papildomos referentinės informacijos, tačiau kur kas ryškesnė emocinė jų funkcija. Vartodami rusų kalbos interpus politikai išsako savo asmeninį santykį su kalbamu dalyku – ironiškai ir net sarkastiškai išreiškia nepritarimą, pasipiktinimą, panieką. Kitaip tariant, rusų kalbos intarpai funkcionuoja kaip kritiką, protestą, pasipriešinimą indikuojantys elementai.

Ankstesni mišrios kalbos politiniame diskurse tyrimai nurodo, esą kitą kalbą politikai pasitelkia kaip įtraukiosios komunikacijos strategiją, retoriniu požiūriu artimą *captatio benevolentiae* topikai – siekiui pelnyti auditorijos palankumą prabilus jos kalba. Analizė atskleidžia, kad rusų kalbos frazės, posakiai įterpiami motyvuotai, tačiau jie nukreipti ne į pozityvios bendrystės su adresatu per jam artimą kalbą paiešką, o priešingai – nurodo realijas, kurios smerkiamos, vertinamos skeptiškai arba nuo kurių atsiribojama. Taigi darytina išvada, jog kalbos intarpų retorinei vertei įtakos turi konkrečioje visuomenėje su ta kalba siejama istorinė patirtis. Ši išvada politinės retorikos tyrimų kontekste yra nauja.

Kaip jau minėta, tyrimas reprezentuoja bendrąsias reiškinio charakteristikas ribotos aprėpties diskurse, vis dėlto ryški tendencija, jog dominuoja vertinamoji intarpų funkcija. Pasitaiko atvejų, kai intarpai vartojami vien kalbos ekspresyvumo sumetimais, tačiau net ir tada jiems būdingas pašaipos, ironijos, menkinimo atspalvis.

Literatūra

Androutsopoulos, J. (2013). Code-switching in computer-mediated communication. In S. C. Herring, D. Stein & T. Virtanen (Eds.), *Handbook of the Pragmatics of Computer-Mediated Communication* (pp. 667–694). Walter de Gruyter.

Androutsopoulos, J. (2015). Networked multilingualism: Some language practices on Facebook and their implications. *International Journal of Bilingualism*, 19(2), 185–205. <https://doi.org/10.1177/1367006913489198>

Andrus, J. (2012). Rhetorical discourse analysis. In C. A. Chapelle (Ed.), *The encyclopedia of applied linguistics* (pp. 4975–4981). Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781405198431.wbeal1017.pub2>
Aristotle. (1926). *Rhetoric*. (J. H. Frees, Ed. & Trans.). The Perseus Catalogue. <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text.jsp?doc=Perseus:text:1999.01.0060> (Original work published ca. 350 B.C.E.)

Biografija. (n. d). *Čital'nyj zal*. <https://reading-hall.ru/publication.php?id=31046>.

Bwenge, C. (2009). Linguistic identity(re) construction in electoral politics: The case of 2005 Tanzanian parliamentary campaigns. *Selected Proceedings of the 39th Annual Conference on African Linguistics*, 166–178. <http://www.lingref.com/cpp/acal/39/abstract2196.html>

Charteris-Black, J. (2004). *Corpus approaches to critical metaphor analysis*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9780230000612>

Cislaru, G. (2012). Emotions as a rhetorical tool in political discourse. In M. Zaleska (Ed.), *Rhetoric and politics: Central/Eastern European perspectives* (pp. 107–126). Cambridge University Press.

Dovchin, S. (2016). Multilingual Wordplays amongst Facebook Users in Mongolia. In S. Knospe, A. Onysko & M. Goth (Eds.), *Crossing languages to play with words: Multidisciplinary perspectives* (pp. 97–112). De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110465600-007>

Eisenhart, C., & Johnstone, B. (2008). Discourse analysis in rhetorical studies. In B. Johnstone & C. Eisenhart (Eds.), *Rhetoric in detail: Discourse analyses of rhetorical talk and text* (pp. 3–21). John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/dapsac.31.02eis>

Gibbons, J. (1987). *Code-mixing and code choice: A Hong Kong case study*. Multilingual Matters.

Hinrichs, L. (2012). How to spell the vernacular: A multivariate study of Jamaican e-mails and blogs. In A. Jaffe, J. Androutsopoulos, M. Sebba & S. Johnson (Eds.), *Orthography as social action: scripts, spelling, identity and power* (pp. 325–358). De Gruyter Mouton. <https://doi.org/10.1515/9781614511038.325>

Hinrichs, L. (2016). Modular repertoires in English-using social networks: A study of language choice in the networks of adult Facebook users. In L. Squires (Ed.), *English in Computer-Mediated Communication: Variation, Representation, and Change* (pp. 17–42). De Gruyter Mouton. <https://doi.org/10.1515/9783110490817-003>

Hinrichs, L. (2018). The language of diasporic blogs: A framework for the study of rhetoricity in written online code switching. In C. Cutler & U. Røyneland (Eds.), *Multilingual youth practices in computer mediated communication* (pp. 186–204). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781316135570.011>

Hinrichs, L., & White-Sustaíta, J. (2011). Global Englishes and the sociolinguistics of spelling: A study of Jamaican blog and email writing. *English World-Wide*, 32(1), 46–73. <https://doi.org/10.1075/eww.32.1.03hin>

Huckin, T. (2002). Critical discourse analysis and the discourse of condescension. In E. Barton & G. Stygall (Eds.), *Discourse studies in composition* (pp. 155–176). Hampton Press.

Yavlinsky, G. (2019, balandžio 29). Proshla zima, nastalo leto, spasibo Putinu za eto [Baigėsi žiema, atėjo pavasaris, dėkojame Putinui už tai]. *Grigory Yavlinsky*. <https://www.yavlinsky.ru/article/proshla-zima-nastalo-letu-spasibo-putinu-za-eto/>.

Jakelienė, E. (2018). Code-switching on Facebook in Denmark and Lithuania. *Taikomoji kalbotyra*, (10), 1–25. <https://doi.org/10.15388/TK.2018.17441>

Jakobson, R. (2004). Lingvistika ir poetika. *Baltos lankos*, (8/19), 5–49.

Jowett, G., & O'Donnell, V. (1992). *Propaganda and persuasion*. Sage Publications.

Kementchedjheva, Y. (2016). Code-Switching as strategically employed in political discourse. *Lifespans and Styles*, 2(1), 3–9. <https://doi.org/10.2218/lis.v2i1.2016.1425>

Kytölä, S. (2012). Researching the multilingualism of web discussion forums: Theoretical, practical and methodological issues. In M. Sebba, S. Mahootian & C. Jonsson (Eds.), *Language mixing and code-switching in writing: Approaches to mixed-language written discourse* (pp. 106–127). Routledge.

Kjeldsen, J. E., Kiewe, A., Lund, M., & Barnholdt Hansen, J. (2019). *Speechwriting in theory and practice*. Palgrave.

Kjeldsen, J. E., Kock, C., & Vigsø, O. (2021). Political rhetoric in Scandinavia. In E. Skogerbø, Ø. Ihlen, N. N. Kristensen, & L. Nord (Eds.), *Power, communication, and politics in the Nordic countries* (pp. 365–383). Nordicom, University of Gothenburg. <https://doi.org/10.48335/9789188855299-18>

Lee, C. L. (2003). Motivations of code-switching in multilingual Singapore. *Journal of Chinese Linguistics*, 31(1), 145–176. <http://www.jstor.org/stable/23754083>

Lietuvių žargono bazė (2010). Vilniaus universiteto Filologijos fakultetas. <https://www.ff.vu.lt/mokslas/elektroniniai-istekliai#duomenu-bazes>.

Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. (n. d.). <https://www.vrk.lt/>.

Lilleker, D. G. (2006). *Key concepts in political communication*. SAGE Publications Ltd. <https://dx.doi.org/10.4135/9781446212943>

Lyberis, A. (2019). *Lietuvių–rusų kalbų žodynas*. Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.

Miliun, V. (2020). Kodų kaita skirtingų lyčių asmenų feisbuko paskyrose. Šalčininkų rajono atvejais. *Taikomoji kalbotyra*, (14), 99–115. <https://doi.org/10.15388/Taikalbot.2020.14.8>

Mokienko, V. M., & Nikitina, T. G. (Eds.). (2007). *Bol'shoj slovar' russkikh pogovorok* [Didysis rusiškų priežodžių žodynas]. Olma Media Grupp. https://www.lesjeunesrussisants.fr/dictionnaires/documents/DICTIONNAIRE_RUSSE_DES_LOCUTIONS-MAKIENKO.pdf.

Moody, S., & Eslami, Z. R. (2020). Political discourse, code-switching, and ideology. *Russian Journal of Linguistics*, 24(2), 325–343. <https://doi.org/10.22363/2687-0088-2020-24-2-325-343>

Opeibi, T. O. (2007). One message, many tongues: An exploration of media multilingualism in Nigerian political discourse. *Journal of Language and Politics*, 6(2), 223–248. <https://doi.org/10.1075/jlp.6.2.06ope>

Pinkevičienė, D. (2017). Mišri kalba darbo aplinkoje: atvejo tyrimas. *Taikomoji kalbotyra*, (9), 73–108. <https://doi.org/10.15388/TK.2017.17448>

Stubbs, M. (2001). *Words and phrases corpus studies of lexical semantics*. Blackwell.

Tracy, K. (2002). *Everyday talk: Building and reflecting identities*. Guilford.

Uzum, B., & Uzum, M. (2010). The historical and linguistic analysis of Turkish politicians' speech. *International Journal of Politics, Culture, and Society*, 23(4), 213–224. <https://doi.org/10.1007/s10767-010-9103-7>

Vaicekauskienė, L., & Vyšniauskienė, I. (2019). Russian and English as socially meaningful resources for mixed speech styles of Lithuanians. In S. Lazdiņa & H. Marten (Eds.), *Multilingualism in the Baltic States* (pp. 337–367). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/978-1-137-56914-1_11

Villadsen, L. (2020). Progress, but slow going: Public argument in the forging of collective norms. *Argumentation*, 34, 325–337. <https://doi.org/10.1007/s10503-019-09500-3>

Wodak, R. (2015). Critical discourse analysis, discourse-historical approach. In K. Tracy, C. Ilie & T. Sandel (Eds.), *The international encyclopedia of language and social interaction* (pp. 1–14). John Wiley & Sons. <https://doi.org/10.1002/9781118611463.wbielsi116>

Wodak, R. (2004). Preface: The power of language in political discourse. *Journal of Language and Politics*, 3(3), 381–383. <https://doi.org/10.1075/jlp.3.3.01wod>

Załęska, M. (2012). Rhetoric and politics: Mapping the interrelations. In M. Załęska (Ed.), *Rhetoric and politics: Central/Eastern European perspectives* (pp. 1–17). Cambridge Scholars Publishing.

Zavjalova, M. (2002). Skoliniai iš rusų kalbos dabartiniame lietuvių žargone: jų semantinė „aura“ ir likimas. *Liaudies kultūra*, 3, 24–30. <https://www.lituanistika.lt/content/15640>.

Šaltiniai

A. M. – *Aušra Maldeikienė*. Facebook. <https://www.facebook.com/ausra.maldeikiene/>

A. V. – *Arūnas Valinskas*. Facebook. <https://www.facebook.com/valinskas89/>

E. Z. – *Emanuelis Zingeris*. Facebook. <https://www.facebook.com/emanuelis.zingeris.7/>

G. L. – *Gabrielius Landsbergis*. Facebook. <https://www.facebook.com/landsbergis/>

G. P. – *Gintautas Paluckas*. Facebook. <https://www.facebook.com/gintautas.paluckas.9/>

I. P. – *Ieva Pakarklytė*. Facebook. <https://www.facebook.com/tikiupasaka/>

I. Š. – *Ingrida Šimonytė*. Facebook. <https://www.facebook.com/ingrida.simonyte1/>

K. A. – *Kasparas Adomaitis*. Facebook. <https://www.facebook.com/kasparas.adom/>

K. M. – *Kęstutis Masiulis*. Facebook. <https://www.facebook.com/kestutis.masiulis.5>

M. A. – *Mantas Adomėnas*. Facebook. <https://www.facebook.com/Adomenas/>

M. M. – *Marius Matijošaitis*. Facebook. <https://www.facebook.com/mmatijosaitis/>

V. M. – *Vytautas Mitalas*. Facebook. <https://www.facebook.com/vytautas.mitalas/>